

Микола Симчич

ОЦИФРУВАННЯ МОГИЛЯНСЬКОЇ ФІЛОСОФСЬКОЇ СПАДЩИНИ (XVII–XVIII СТ.): ВІД МРІЇ ДО ВТІЛЕННЯ

У листопаді цього року сталася подія, важлива для української історико-філософської спільноти – Національна бібліотека України ім. В. Вернадського (далі Бібліотека) завершила оцифрування всіх наявних в її фондах рукописів філософських курсів, що викладалися в Києво-Могилянській академії протягом XVII–XVIII ст. Всього було оцифровано 90 одиниць зберігання (96 рукописних книг): 74 з них – це філософські курси могилянських професорів, а інші 16 – філософські курси з інших навчальних інституцій XVII–XVIII ст. Це стало можливим у межах проекту «Рукописна спадщина Києво-Могилянської академії: пам’ятки освітнього процесу XVII–XVIII ст.», що здійснюється Бібліотекою та Інститутом філософії імені Г. С. Сковороди НАН України. Відповідно до угоди між сторонами, Бібліотека зобов’язалася зробити цифрові копії всіх могилянських курсів, а Інститут філософії – їх опрацювати. Наступним етапом цього проекту стане розробка спеціального сайту, присвяченого могилянській філософській спадщині, де б користувачі максимально комфортно могли працювати з цими цифровими копіями. Створення цього сайту стане можливим завдяки підтримці культурної інституції «Міжвухами» (керівник – Павло Гайдай).

Думаю, немає потреби доводити важливість могилянських курсів для історії академічної філософії в Україні. Як відомо, Києво-Могилянська академія (КМА) була першим православним навчальним закладом вищого типу на території України. У XVII–XVIII ст. вона сильно впливала на інтелектуальне життя як України, так і інших православних країн. Крім того, КМА – це перший православний навчальний заклад в Україні зі стабільною традицією викладання філософії. На сьогоднішній момент в бібліотеках України і Росії зберігається більше сотні рукописів могилянських філософських курсів. Ці латиномовні рукописи є здебільшого записами лекцій, зроблених студентами-слухачами. Ці тексти є прекрасним джерелом для відстеження того, яка філософія і в який спосіб побутувала в КМА. Враховуючи те, що збережені манускрипти є студентськими записами, нічого дивного, що курс одного викладача буває збережений в кількох рукописах – різні студенти записували один і той самий текст, який їм диктував викладач. Атрибуція рукописів показала, що до

© М. Симчич, 2024

нас дійшли 33 філософські курси, збережені в повному обсязі або частково. Рукописи покривають період з 1639 по 1753 роки. Найкраще представлена перша половина XVIII ст., коли маємо у доступі рукописи практично за кожний навчальний рік. Настільки добре збережена джерельна база дає можливість простежити розвиток могилянської філософської думки: відмінності у філософських поглядах різних професорів, лінії ідейних впливів у їхньому середовищі тощо.

Переважає більшість могилянських філософських рукописів (75) зберігається в Інституті рукопису Бібліотеки (ІР НБУВ), куди вони потрапили під час націоналізації церковних бібліотек у 1920–1930-х. Збереження такої кількості рукописів в одному місці має значні переваги – тепер можна порівняти ті з них, які колись фізично перебували в різних місцях. Однак ця ситуація має свої ризики, передовсім безпекові, про які нам нагадає теперішня російсько-українська війна.

Створення цифрових копій давніх рукописів є надзвичайно цінним у різних аспектах. Крім того, що цей процес сприяє збереженню рукописів, він ще й неабияк збільшує продуктивність досліджень. Маючи весь корпус могилянських рукописів у цифровому форматі, можна здійснити ті види досліджень, що були б малореальними, в умовах роботи з фізичними примірниками. Передовсім ідеться про компаративний аналіз, коли дослідник хоче побачити наскільки відрізнялося розв'язання одного філософського питання в різних курсах.

Проект оцифрування могилянської філософської спадщини передбачає, що рукописи будуть доступні всій науковій спільноті, оскільки розміщуватимуться на спеціально розробленому сайті, причому в добрій роздільній здатності з можливістю завантаження. Крім того, рукописи мають бути індексовані – буде виписаний зміст (структура) кожного курсу. Сайт має уможливити простий перехід через гіперпосилання між різними частинами одного рукопису, різними рукописами одного курсу, а також різними курсами. Крім того, проект має ще амбітнішу мету – глибше дослідження могилянської філософії, що передбачає видання критичних текстів філософських курсів і їх переклад на українську й англійські мови. І, певна річ, зібрання могилянських курсів у фондах бібліотеки не обмежується курсами з філософії. Тож було б добре, якби колись побачили світ цифрові копії курсів з логіки, риторики тощо.

Сайт, про який ішлося вище, має за мету уможливити доступ не тільки до могилянських філософських курсів. Ця мета включає також і рукописи курсів з інших навчальних закладів XVII–XVIII ст., наявні в ІР НБУВ. Повноцінне розуміння могилянської філософії можливе тільки через її порівняння з філософією, що викладалася в інших навчальних інституціях відповідного часу. У першу чергу йдеться про навчальні заклади Речі Посполитої, що суттєво впливали на могилянську філософію. Багато рукописів з цих інституцій зберігаються в ІР НБУВ і мають бути представлені на сайті.

Оцифрування могилянських курсів уможливить більшу відкритість досліджень. Будь-який дослідник, у тому числі закордонний, зможе мати доступ до могилянської спадщини. Це дасть можливість підключити до дослідження іноземних фахівців, що спеціалізуються на академічній філософії ранньомодерного часу. Зокрема, ці дослідники зможуть побачити, наскільки далеко на схід Європи проникали ідеї, твори, філософи, яких вони вивчають. З іншого боку, проект, який відкриває українську філософію світові, важливий передовсім для самих українців. Виставлені документи слугуватимуть наочним підтвердженням того, що Україна вже в XVII–XVIII ст. була інтегрована в європейську академічну культуру.

Одержано / Received 15.11.2024

Mykola Symchych

**Digitization of the Mohylian Philosophical Heritage (17th–18th Centuries):
From Dream to Realization**

Description of the project implementation “Manuscript Heritage of the Kyiv-Mohyla Academy: Monuments of the Educational Process of the 17th–18th Centuries.”

Микола Симчич

**Оцифрування могилянської філософської спадщини (XVII–XVIII ст.):
від мрії до втілення**

Опис реалізації проекту «Рукописна спадщина Києво-Могилянської академії: пам’ятки освітнього процесу XVII–XVIII ст.»

Mykola Symchych, PhD in philosophy, a researcher at the H. S. Skovoroda Institute of Philosophy of the National Academy of Sciences of Ukraine (Kyiv).

Микола Симчич, к. філос. н., науковий співробітник Інституту філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України.

e-mail: msymchych@gmail.com
